

men zonder het te weten, als toeschouwer, zélf tot voorstelling was gemaakt, en dat de kijkerspositie geen enkele garantie of veiligheid inhield. Kortom: hoe kan een voorstelling er uitzien die haar eigen voorwaarden viseert? Een theater dat tegelijkertijd ook gebruik maakt van een troebele verhouding tot zijn beide vluchtpunten, de coulissen en de zaal? En waaruit zou zo'n 'gebruik' dan concreet kunnen bestaan? Ik weet niet of hier ergens het meest originele aspect van het werk van Transquiquennal te situeren valt, maar volgens mij raakt hun onderzoek dikwijls aan dit soort vragen.

3. Waarin sprake is van één voorstelling in het bijzonder

Een groot deel van het 'geheim' van *En d'autres termes* heeft te maken met de specifieke opstelling van de voorstelling, die zowat de binnenstebuiten gekeerde versie van *Zugzwang* is. Waar in *Zugzwang* een enkele foto fragmentarisch door een aantal projectors langs achter werd verlicht, zijn er in *En d'autres termes* een grote hoeveelheid familiefoto's die één na één voor de lens van een camera passeren. Waar er in *Zugzwang* een aantal onbeweeglijke, aan het zicht onttrokken lichtbronnen waren, is er in *En d'autres termes* een enkele camera die altijd in beweging is en onophoudelijk de blik naar zich toe trekt. In *Zugzwang* is de narratieve component en de verhouding van de acteurs met de zaal expliciet, in *En d'autres termes* bereiden vier zwijgende acteurs elk apart hun avondmaal en negeren ze de toeschouwers totaal. Het verhaal wordt hier geheel overgelaten aan de fantasie van de toeschouwer. De foto's die de camera filmt worden achteraan op de scène geprojecteerd, in een bepaalde volgorde die uitnodigt (en soms zelfs dwingt) tot het leggen van verbanden, ideeënassociaties enzovoort. In *Zugzwang* wordt de relatie van de toeschouwers tot het beeld bemiddeld door de acteurs, die er commentaar op geven; in *En d'autres termes* is er geen commentaar (of beter: bestaat het commentaar enkel uit reacties van de zaal).

Waarom maak ik die vergelijking? Omdat ik in de eerste plaats wil laten aanvoelen dat het werk van Transquiquennal interessanter wordt als je het regelmatig volgt. Seizoen na seizoen beantwoorden en vervolledigen de stukken elkaar. Maar net zo goed zou een theaterliefhebber die Transquiquennal

pas via *En d'autres termes* ontdekt, kunnen opmerken dat die levende en aanwezige, schijnbaar onbewogen acteursgezichten beladen worden met alles wat zijn blik er onwillekeurig op projecteert. Hij kan zich daarbij de vraag stellen naar het waarom van zo'n projectie. En die is onder meer te verklaren doordat hij bepaalde kindergezichten op de gefilmde archiefphoto's *onontkoombaar* in verband brengt met de trekken van een van de individuen van vlees en bloed die op de scène aanwezig zijn. Hij zou zich de vraag moeten stellen *hoe* hij ervan overtuigd is geraakt dat die kindergezichten overeenkomen met een van die volwassenen. Of hij zou zich kunnen laten meevoeren door de betovering van een identificatieproces dat bijna even vloeiend is als de zwevende aandacht van een psychoanalyticus. Het twijfelachtige van de identificatie wordt nog versterkt door de keuze van de foto's en de manier waarop ze zijn samengebracht in chronologische, typische reeksen (elk kind is wel eens gefotografeerd in bad of op zijn verjaardagsfeestje en wij zijn allemaal dat kind geweest). En ook de verschillende soorten stilte op de scène, die telkens fungeren als de verschuiving van een brandpunt, dragen bij tot de onzekerheid. Want de afwezigheid van tekst kan wijzen op de nutteloosheid van de taal in bepaalde situaties waar commentaar overbodig is, maar ook op haar onvermogen om de onuitsprekelijke singulariteit van een bepaalde werkelijkheid uit te drukken.

Die onzekerheid over iets uit de sfeer van het intiem-persoonlijke maakt ons ontvankelijk voor een genuanceerdheid die vrij zeldzaam is in het theater en die verband houdt met een bepaalde fijngevoeligheid en terughoudendheid. Dat die nuance zo zeldzaam is, ligt niet alleen aan de specifieke beperkingen van het theater, maar ook aan de minimale plaats die onze lawaaierige tijd er voor inruimt: denk

bijvoorbeeld aan de obscene manier waarop tv en publiciteit die intimiteit openleggen onder het mom van 'expressie van het individu'. Heel de opstelling van *En d'autres termes* neemt op een methodische manier die televisieprocedures over, maar verplaatst ze ook. Net zoals in bepaalde uitzendingen 'toevallige' figuranten rondwandelen –altijd zichtbaar, altijd blootgesteld aan de blik van de kijker– die geen andere functie lijken te hebben dan de lens van beeldvoer te voorzien, worden ook hier van tijd tot tijd de rechthoekige borden waarop de foto's zijn gekleefd, vervangen door andere borden, die opnieuw worden ingevoegd in frames die op het traject van de camera zijn geplaatst. Het lijkt alsof de foto's geen andere bestaansredenen hebben dan een contingent bruikbare beelden te leveren, die ten gepaste tijde kunnen worden getoond. In zijn roofoedierachtig heen-en-weerbewegen laat de camera ons juist zien dat beelden leveren aan een machine *werk* is, dat die machine volstrekt onverschillig is voor wat zij registreert, dat beelden onverschillig worden als ze geen echte rand meer hebben, dat elke opstelling de neiging vertoont om binnen haar marges ruimtes van innerlijkheid te construeren die haar ontgaan, maar die er op een of andere manier toch nog in slagen te communiceren.

Sommige dingen zijn zo breekbaar dat het kleinste woord ze al zou vernielen. Een van de grote verdiensten van deze voorstelling is dat ze ons eraan herinnert *hoeveel* van dergelijke dingen er wel zijn. *En d'autres termes* laat ons ervaren hoe een leven en het verhaal van dat leven elkaar wederzijds kruisen, het laat ons – afwisselend ironisch en teder – afwegen hoe een bestaan en de vormgeving van dat bestaan op elkaar kunnen aansluiten of elkaar kunnen mislopen. Maar ik heb vermoedelijk al te veel gezegd. Ga gewoon kijken.

En d'autres termes

CONCEPT, REGIE, SPEL Bernard Breuse, Miguel Declaire, Stéphane Olivier, Pierre Sartenaer
GELUID Aliocha Van Der Avoort
TECHNIEK Ivan Fox, Thomas Hermignies, Christophe Lagneaux
KOSTUUMS Ann Weckx
CONSTRUCTIES Olivier Waterkeyn
COPRODUCTIE Transquiquennal en Théâtre Les Tanneurs, met de

steun van la Communauté française Wallonie-Bruxelles en van Wallonie-Bruxelles Théâtre
PREMIERE 20 april '04, Théâtre Les Tanneurs

Zugzwang

CONCEPT, REGIE, SPEL Bernard Breuse, Miguel Declaire, Stéphane Olivier, Pierre Sartenaer
FOTOGRAFIE Lydie Nesvadba

GELUID Irvic d'Olivier
TECHNIEK Marc Defrise, Benoît Lavallart, Claude Taymans
KOSTUUMS Ann Weckx
COPRODUCTIE Transquiquennal en Théâtre Les Tanneurs, met de steun van la Communauté française Wallonie-Bruxelles
PREMIERE 27 november '01, Théâtre Les Tanneurs